

УДК 78.07

**Н.Б.Кашкадамова, кандидат мистецтвознавства, доцент
ЛНМА ім. М.Лисенка, Україна**

**НАТАЛІЯ ПУЛЮЙ-БАРВІНСЬКА – ДОНЬКА ВИЗНАЧНОГО НАУКОВЦЯ,
ДРУЖИНА КОМПОЗИТОРА**

N. Kashkadamova, Ph. D., Assoc. Prof.

**NATALIA PULUJ-BARWINSKA – DAUGHTER OF A PROMINENT SCIENTIST,
WIFE OF THE COMPOSER**

Наталія Пулюй-Барвінська (1886-1965) належить до історичних осіб «другого плану», що не закарбовані в історії якимись надзвичайними діями. Однак, для глибшого розуміння непростой історії минулої доби потрібне правдиве висвітлення її місця й ролі в українському культурному житті. Джерелами пропонованого нариса стали епістолярії та мемуари сучасників, передовсім – листи Василя Барвінського та спогади Галини Грабець. Ці джерела вважаємо найдостовірнішими, бо існує також надто багато сумнівних, або й просто неправдивих інформацій.

У 1908 році в Празі початкуючий композитор Василь Барвінський несміливо постукав у двері до видатного науковця-фізика та батькового шкільного товариша Івана Пулюя. Він познайомив поважного діяча зі своїми творами і сподобався не тільки йому, але й його доньці Наталії, яка (чи не за дорученням батька) відчула потребу підтримати недосвідченого провінціала в незнайомому середовищі Праги.

Наталія була найстаршою з шести дітей в сім'ї переконаного українця Івана Пулюя та Катарини Стозіцької, його дружини з чесько-німецького роду. В домі звучали і німецька, й українська мова, панували дружні, довірливі стосунки, взаємопідтримка. З такою ж підтримкою Наталя поставилася до Василька Барвінського: допомагала з перекладами з української на чеську мову, знаходила можливості для концертних виступів, часом грала разом з ним, дбала про дрібні побутові справи і навіть опікувалася здоров'ям, коли він випадково скалічив руку. Ці дружні стосунки переросли в щире та глибоке кохання, яке завершилося одруженням Василя й Наталії. На все життя збереглося сформоване в Празі їхнє ставлення одного до одного: романтичне самовіддане кохання з боку Василя і тепла опікунча любов Наталії.

У 1915 році В.Барвінський повернувся до Львова і, прийнявши обов'язки директора Вищого музичного інституту, став провідною фігурою українського музичного життя. Наталія Барвінська дотримувалася традиційного способу життя матері родини й господині дому і не присвячувалася систематичній професійній праці. Елегантна дама, гарна «платинова» блондинка, вона водночас була доброю піаністкою (за свідченням Г.Грабець, закінчила Празьку консерваторію) і брала участь у музичному житті Львова в разі потреби. На її виступи у складі вокально-інструментальних ансамблів відгукувався позитивними рецензіями С.Людкевич. Найрегулярніше ж в 30-х роках Барвінська виступала разом з сином Іваном, віолончелістом. Та ще й у 1948 році, коли планувався авторський концерт Барвінського, виконувала фортепіанну партію в його Секстеті. Час від часу також вчителювала. Так, 1917 року В.Барвінський ввів до навчального курсу Музичного інституту ритмічну гімнастику методом Жака-Далькроза, а вчителькою (на безоплатній основі) стала його молода дружина. Інколи вела клас теорії музики. А підчас довших відряджень директора Барвінського заміняла його у навчанні піаністів. Колишні учні згадують її добрі фахові навички, але й сувору вимогливість.

У всіх ситуаціях непростого життєвого шляху Наталії, найголовнішою для неї була турбота про чоловіка і всіх рідних. Вона завжди підтримувала своїх братів. Старший з них, Олександр, 17-річним юнаком приїхав до Львова і зголосився добровольцем до

Січових стрільців, щоб боронити українську справу. Молодші – Павло і Юрій – на початку 20-х рр. вчилися у Львові в гімназії. В подружжі з Барвінським Наталія привела на світ четверо дітей: Євгенію, Івана-Себастьяна, Наталію і Маркіяна-Дніпра – та займалася їхнім вихованням. Всі діти одержували початкову освіту дома і зразу ж навчалися грати на різних інструментах. Вони залюбки займалися ансамблевим музикуванням, були незакомплексованими і різнобічно розвиненими. Дім Барвінських Наталія вела на аристократичний спосіб, створюючи в ньому інтелектуально-мистецьку атмосферу. Сім'я була широко українською, проте без націоналістичної обмеженості.

Проблеми стали з'являтися, коли почалися окупації Другої світової війни. Кожен окупаційний уряд очікував від такої відомої особистості як Барвінський вияву лояльності і підтримки. Натомість від Наталі Барвінської німецька влада стала вимагати, щоб вона, як донька матері-німки, визнала себе «фольксдойч». Рішучо відмовилася, підкресливши, що є і почуває себе українкою. Однак брати Наталії, що мешкали в Австрії, після гітлерівської окупації були мобілізовані до німецької армії та кинуті на східний фронт. Перебуваючи у Львові вони, звичайно ж, відвідали свою сестру. Не змогли уникнути мобілізації і сини Барвінських, Іван та Маркіян, молодший з яких зразу ж загинув на фронті. Ці зв'язки з німецькими військовими після приходу радянської влади стали приводом для засудження Барвінських.

У січні 1948 року Василь Барвінський і його дружина Наталія були арештовані органами НКВД. Підчас слідства їм приписували небувалі злочини і поливали брудом не тільки діяльність, але й їхнє сімейне життя. Засуджені до 10 років ув'язнення, двоє немолодих людей відбували його в страхітливих таборах Мордовії. Вони намагалися керувати музичною самодіяльністю ув'язнених, хоч це, звичайно ж, було зовсім не те музикування, яке відповідало їхньому таланту і їхній культурі. Наталія Барвінська виявляла незламну силу волі, готуючи програми зі скрипалькою Галиною Грабець і виступаючи перед товаришами по нещастю. Протягом довгих років ув'язнення Барвінські боролися за право хоч раз на рік побачитися одне з одним, як особливий тягар своєї трагедії переживаючи розлуку. Вони, наче найдорожчий скарб, у тих жахливих умовах берегли свою любов.

Були люди у Львові, які звинуватили Наталію в трагедії Барвінських, стверджуючи, що це родинні зв'язки з німцями стали її причиною. Вони посунулися аж так далеко, що, вчинивши не по-людськи, позбавили Наталю Барвінську надпису її імені на родинному гробівці. Однак її вини немає в сімейній драмі. Для радянських органів арешт Барвінських був одним із численних актів знищення української інтелігенції, і будь-яке звинувачення слугувало для нього тільки приводом. Характерний факт: на суді Василя Барвінського не було згадано про німецьких родичів його дружини, а просто наведені стандартні для тодішньої «феміди» абсурдні звинувачення в тому, що він був: «агентом англійської розвідки, агентом гестапо та довголітнім, активним членом ОУН».

Нелегкими були останні роки Барвінських після повернення у 1958 році до Львова. Наталія злягла паралізованою до ліжка. Василь, сам нездоровий, мусив доглядати дружину і не ухилявся від цього нелегкого обов'язку. У біді й стражданнях вони залишалися вірними своїй любові, підтримуючи одне одного. Головним, що займало їхню увагу останніх років життя, було відновлення і збереження втраченої композиторської спадщини Барвінського. До останнього дня Наталія допомагала композиторові у цій справі. Коли лікар попередив її про близький кінець чоловіка, вона виявила таку притомність, що, нічого йому не пояснюючи, зуміла запросити близьких музикантів, щоб прийшли з ним попрощатися. Ще й залишившись без нього, розсилала з допомогою близьких фотокопії рукописів Барвінського в різні країни, дбала, щоб ці твори не пропали вдруге. Наталія померла через два роки, і сталося так, що в момент її смерті у кімнаті, як символ великого кохання, звучав по радіо Секстет її чоловіка.